

บันทึกภูมิปัญญาหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ 2566 :

พ่อหมอบุญมา มุงเพี้ย และ พ่อหมอประวิทย์ แก้วทอง

วิชัย โชควิวัฒน์, สันติสุข โสภณสิริ, ปารณัฐ สุขสุทธิ

บทนำ

หมอไทยดีเด่นแห่งชาติปี 2566 ได้มาจากระบวนการคัดเลือกอย่างเป็นระบบ คล้ายคลึงกับหลายปีที่ผ่านมา ตามหลักเกณฑ์และแนวทางการคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติ โดยกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกได้ประสานงานกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดให้ดำเนินการคัดเลือกหมอไทยดีเด่นระดับจังหวัด เมื่อได้รายชื่อหมอไทยดีเด่นจากจังหวัดตามกำหนด กองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านไทยจัดประชุมคณะทำงานพิจารณาคัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติดำเนินการคัดเลือกหมอไทยดีเด่นระดับภาค 4 ภาค และจัดกระบวนการพิจารณา

คัดเลือกหมอไทยดีเด่นแห่งชาติผ่านโปรแกรมซูม (zoom meeting) แต่ละพื้นที่ได้นำเสนอผลงานและตอบข้อซักถามคณะทำงาน ในปีนี้สรุปผลการพิจารณาคัดเลือกมี 2 ท่านได้คะแนนเท่ากัน การพิจารณาดัดสินรอบสุดท้าย ด้วยการลงพื้นที่ไปศึกษาและพิจารณาผลงานหมอไทยทั้ง 2 ท่านที่จังหวัดสกลนครและสงขลา ผลสรุปยืนยันคุณสมบัติที่เหมาะสมไม่ต่างกัน ในวาระพิเศษปีนี้ครบรอบ 2 ทศวรรษของการจัดงานมหกรรมสมุนไพรแห่งชาติ คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติจึงมีมติเป็นเอกฉันท์ตามกระบวนการคัดเลือก หมอไทยดีเด่นแห่งชาติ 2566 มี 2 ท่าน คือ พ่อหมอบุญมา มุงเพี้ย และ พ่อหมอประวิทย์ แก้วทอง ตามที่เสนอ

พ่อหมอบุญมา มุงเพีย ชาวสกลนคร : หมอ 10 บาท รักษาทุกโรค

พ่อหมอบุญมาคลุกคลีอยู่กับผู้มีภูมิปัญญาความรู้ ความชำนาญในการรักษาผู้ป่วยมาตั้งแต่วัยเด็ก รู้จักใช้ยาตำรับประเภทยาต้มสมุนไพรในการดูแลรักษาคนเจ็บคนป่วยในชุมชน มุ่งช่วยเหลือชาวบ้านเป็นหลัก คิดค่ารักษา 10 บาท และค่ายาสมุนไพร 5 บาท จนปัจจุบัน ทั้งความรู้ความสามารถ และคุณธรรม การช่วยเหลือด้วยความเมตตาจากคุณชาบ้านบอกกันปากต่อปาก เริ่มต้นจากการเป็นที่พึ่งของผู้ป่วยในหมู่บ้านเดียวกันและหมู่บ้านใกล้เคียง จึงมีผู้มาขอให้ช่วยรักษาเพิ่มขึ้น ๆ จนมีคนมารักษาเฉลี่ยเดือน ๆ ละราวหนึ่งพันคน ในสมัยที่ยังไม่มีโรงพยาบาลอำเภอตองโขบ และโรงพยาบาลจังหวัดสกลนคร กับโรงพยาบาลนครพนมก็อยู่ห่างไกลเดินทางไม่สะดวก ตลอดชีวิตของท่านจึงได้ให้การดูแลรักษาช่วยเหลือผู้ป่วยไปแล้วเป็นจำนวนหลักแสนคน

พ่อหมอบุญมา มุงเพีย เกิดเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2487 ที่หมู่บ้านนามน ตำบลตองโขบ อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร เป็นบุตรชายคนโตของพ่อใหญ่เคียนซึ่งเป็นหมอพื้นบ้านผู้เป็นที่พึ่งของชาวบ้านในหมู่บ้านซึ่งห่างไกลความเจริญ นอกเหนือจากได้เรียนรู้จากพ่อเคียนแล้ว พ่อหมอบุญมาขวนขวายเรียนรู้จากครูอาจารย์ที่เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ อีก 7 ท่าน ได้แก่ **อาจารย์อูย** ผู้เชี่ยวชาญด้านการอยู่กรรม (อยู่ไฟ) การจอดกระดูก การจัดกระดูก **อาจารย์แยม** ผู้เชี่ยวชาญด้านอักขรธรรมในก้อมไบลาน **อาจารย์จี้** และ**อาจารย์เพ็ง** ผู้เชี่ยวชาญการรักษาไข้หมากไม้ **อาจารย์เคียน** (บิดา) ผู้เชี่ยวชาญการรักษาไข้ อาการเด็กร้องไห้กลางคืน อาจารย์ชัย ชำนาญรักษาผีเข้าและไล่ผีปอบ อาจารย์เคนชำนาญใช้สมุนไพรรักษา พ่อหมอบุญมาได้ฝึกฝนจากการติดตามครูอาจารย์ไปดูแลรักษาผู้ป่วยจนแตกฉาน ผ่านพิธีมอบตัวเป็นศิษย์ตั้งแต่อายุ 14 ปี

บ้านลอมหมอนพื้นบ้าน จิตอาสาแห่งบ้านนามน ที่สกลนคร

บ้านนามน เป็นหมู่บ้านในอำเภอโคกศรีสุพรรณ ซึ่งเป็นอำเภอชายขอบของจังหวัดสกลนคร ไม่ไกลจากฝั่งแม่น้ำโขงติดพรมแดนประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แม้จะเคยเป็นหมู่บ้านชายแดนทางไกลความเจริญ หากทว่าบ้านนามนเป็นที่รู้จักเป็นถิ่นพระพุทธรูปสำคัญของดินแดนอีสานจากการที่ครั้งหนึ่งมีหลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโลและหลวงปู่มั่น ภูริทัตโตพระอาจารย์กรรมฐานใหญ่เคยรุดลงมาปลุกกลด ณ หมู่บ้านแห่งนี้ โดยหลวงปู่มั่นเองได้กลับมาจำพรรษาที่นี่อีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. 2486 ดังมีวัดปานาคณิมิตต์หรือวัดป่าบ้านนามนเป็นพยานหลักฐานอยู่ ซึ่งแสดงว่าบ้านนามนเป็นแหล่งรุกขมูลสัปปายะเหมาะแก่การปฏิบัติธรรมกรรมฐาน และสิ่งสำคัญคือ เหตุการณ์นั้นเป็นเครื่องแสดงว่าไต่บ้านนามนตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดี และหมู่บ้านอันเป็นสัปปายนิคมแห่งนี้เอง เป็นที่กำเนิดของหมอนพื้นบ้านผู้มีคุณธรรมหลายท่าน ผู้เป็นที่พึ่งของไต่บ้านในยามเจ็บไข้ได้ป่วย พ่อหมอนบุญมา มุงเพี้ย เป็นคนหนึ่งที่ถือกำเนิดในบ้านนามน เป็นปีถัดจากปีที่มีหลวงปู่มั่นมาอยู่จำพรรษาและอบรมกรรมฐานให้แก่พุทธบริษัทที่เดินทางมาทั่วสารทิศ

บิดาของพ่อหมอนบุญมา ชื่อ พ่อใหญ่เคียน เป็นหมอนพื้นบ้านคนหนึ่งซึ่งเป็นที่พึ่งฝากผีฝากไข้ของชุมชนในยุคที่สถานบริการสาธารณสุขยังไม่มี หมอนบุญมาได้คลุกคลีกับหมอนพื้นบ้านมาตั้งแต่วัยเยาว์และเริ่มฉายแวบความเป็นหมอนน้อยมาตั้งแต่เด็ก วิถีชีวิตที่คลุกคลีกับนายเคียน มุงเพี้ย ผู้เป็นทั้งพ่อและอาจารย์ถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาสมุนไพร กระทั่งอายุ 14 ปี (ปี 2501) พ่อหมอนบุญมาจึงได้เข้าพิธีมอบตัวเป็นศิษย์ตามธรรมเนียมปฏิบัติด้วยการยกขันธ 5 พร้อม

กับคำบูชาครู 12 บาท โดยอาจารย์เคนเป็นอาจารย์จากประเทศลาวเดินทางมารักษาอาการป่วยแขนขาไม่มีแรงในฝั่งไทย และได้พาหมอนบุญมาไปตั้งสัจปฏิบัติต่อหน้าพระธาตุพนม พ่อหมอนบุญมาจดจำช่วงเวลาสำคัญที่ครูหมอนพาศิษย์น้อยคนนี้ไปตั้งสัจปฏิบัติต่อหน้าพระธาตุพนม พุทธเจดีย์ศักดิ์สิทธิ์สูงสุดแห่งดินแดนศรีโคตรบูรณ์ ว่า

“ข้า่น้อยผู้สืบทอดวิชาในการรักษา จะมีความซื่อสัตย์ต่อผู้ป่วย ไม่โลภเห็นแก่ลาภ ไม่หลอกลวงผู้ป่วย อาทิ ข้อปฏิบัติในการรักษา จะมีเพียงคำขึ้นขันธบูชาครูครั้งละ 10 บาท ค่ายามัดละ 5 บาท ไม่ให้เรียกร้องค่ารักษาจากผู้ป่วยมากกว่านี้ หากผิดคำสาบานขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ลงโทษให้มือนเป็นไป”

ช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

ระยะแรกพ่อหมอนบุญมาได้หยุดการให้บริการรักษาโรค ช่วงนั้นมีผู้ป่วยลดลงเหลือเพียงวันละ 5-10 คน ท่านได้ใช้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ภายในเรือนพยาบาลของท่านอย่างเคร่งครัด และเมื่อต้องปิดรับการรักษาที่บ้านในช่วงต้นปี พ.ศ. 2565 จนถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2566 ท่านยังจัดยาส่งให้ผู้ป่วยรายเก่าทางไปรษณีย์ตลอดทุกเดือนที่สำคัญหมอนบุญมาได้ทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเยี่ยมให้กำลังใจและแนะนำการปฏิบัติตัวให้กับชาวบ้าน

หลังสถานการณ์โรคระบาดร้ายแรงคลี่คลาย เรือนพยาบาลของพ่อหมอนบุญมาได้เปิดให้บริการเป็นปกติแล้ว มีผู้ป่วยมารับการรักษาจำนวนมากทั้งเช้า-บ่าย ตกค่ำยังมีเปิดรักษาโรคเด็กเป็นพิเศษ ด้วยคำบูชาครู 10 บาทรักษาทุกโรคซึ่งยืนพื้นราคานี้มาตลอดครั้งศตวรรษไม่เคยเปลี่ยนแปลง

ภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้านกับยา 9 ตำรับ ของพ่อหมอนบุญมา มุงเพี้ย

(1) ตำรับยารักษาไข้หามกไม้ ประกอบด้วย

สมุนไพรสำคัญ

ส่วนผสม : ไม้โจด สมอ

วิธีใช้ยา : นำมาต้มรวมกันรินเอาน้ำดื่ม ใช้
ต้มดื่มจนยาจืด

(2) ตำรับยารักษาร้อนในอัสสุกอีโส ฐสวัสดิ
ประกอบด้วยสมุนไพรสำคัญ

ส่วนผสม : เครือตาปลา รากสมอ เห็ดขึ้น
ไม้แดง ไม้โจด รากพุงหมู ไม้หนาวเดือนห้า อย่างละ
เท่า ๆ กัน

วิธีใช้ยา : นำมาต้มรวมกันรินเอาน้ำดื่ม
ต้มกินจนยาจืด

(3) ตำรับยารักษาโรคผิวหนังทวาร ประกอบด้วย
สมุนไพรสำคัญ

ส่วนผสม : โลดทะนงแดง บวบลม หมอย
สาวแก่ (ย่านลิเภา)

วิธีใช้ยา : นำมาต้มรวมกันใช้ดื่มกิน แล้ว
เอารากทะนงแดงฝนทาที่ที่เป็นถึงโผล่ออกมา

(4) ตำรับยารักษาโรคกระเพาะ ประกอบด้วย
สมุนไพรสำคัญ

ส่วนผสม : กำแพงเจ็ดชั้น โลดทะนงแดง
หมอยสาวแก่ (ย่านลิเภา) บวบลม ป๊อบ

วิธีใช้ยา : ต้มดื่มกินหรือบดใส่แคปซูล
หรือปั้นเป็นยาลูกกลอน ต้มปริมาณ 1 ถ้วยกาแฟ/ชา
ถ้วยเดียว ต้มตอนร้อนได้ยิ่งดี ก่อนอาหารเช้าและเย็น

(5) ตำรับยารักษาดีซ่าน ตับอักเสบ ประกอบด้วย
สมุนไพรสำคัญ

ส่วนผสม : โลดทะนงแดง ไม้ไต่ใบ บวบลม
กำแพงเจ็ดชั้น หมอยสาวแก่ ป๊อบ

วิธีใช้ยา : ต้มกิน หรือบดใส่แคปซูล
หรือทำเป็นยาลูกกลอน ต้มปริมาณ 1 ถ้วยกาแฟ/ชา
ถ้วยเดียว ต้มตอนยังอุ่น/ร้อนได้ยิ่งดี ก่อนอาหารเช้า
และเย็น

(6) ตำรับยารักษาอาการชาในอาการกล้ามเนื้อ
อักเสบ ประกอบด้วยสมุนไพรสำคัญ

ส่วนผสม : พญามือเหล็ก ป๊อบ ประดงเลือด
โสดทะนงแดง

วิธีใช้ยา : นำมาฝนดื่มกิน เป็นยาเย็น ยา
แก้ชาใน ต้มปริมาณ 1½ แก้ว อุณหภูมิ หลังอาหาร เช้าและ
เย็น

(7) ตำรับยารักษาอาการภูมิแพ้ ริดสีดวงจมูก
ประกอบด้วยสมุนไพรสำคัญ

ส่วนผสม : ตะไคร้ต้น ประดงเลือด จวง
จันทร์

วิธีใช้ยา : บดให้ละเอียด นำมาสูดดม มี
ปล้อง (หลอด) ใช้ปากเป่ายาเข้าทางจมูก ตอนเช้า
และก่อนนอน

(8) ตำรับยารักษาอาการไมเกรน ประกอบด้วย
สมุนไพรสำคัญ ดังนี้

ส่วนผสม : ป๊อบ เครือเขาแรบ หมอยสาวแก่
ม้ากระเทียม

วิธีใช้ยา : ต้มดื่มกินอุ่น ๆ ต้มปริมาณ 1
ถ้วยกาแฟ/ชาถ้วยเดียว ก่อนอาหารเช้าและเย็น

(9) ตำรับยารักษาเบาหวานสำหรับตำรับยาที่ไม่
ได้รักษาให้หายขาดแต่สามารถควบคุมน้ำตาลได้
ประกอบด้วยสมุนไพรสำคัญ ดังนี้

ส่วนผสม : บอระเพ็ด ประดงเลือด บวบลม
หมอยสาวแก่ ป๊อบ

วิธีใช้ยา : ต้มดื่มกิน ต้มปริมาณ 1 ถ้วย
กาแฟ/ชาถ้วยเดียว ก่อนอาหารเช้า กลางวัน และเย็น
หรือบดทำเป็นยาลูกกลอน กิน 1 เม็ด

หมายเหตุ : พื่อหมอบุญมา มุงเพี้ย ลั่นอายุ
เมื่อวันอาทิตย์ที่ 9 กรกฎาคม 2566 สิริอายุ 79 ปี

พ่อหมอประวิทย์ แก้วทอง จ.สงขลา : ปราชญ์ ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านภาคใต้

พ่อหมอประวิทย์ แก้วทอง เป็นผู้สืบสานภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านภาคใต้ ช่วยเยียวยารักษาผู้ป่วยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะผู้ป่วยที่ได้รับการความทุกข์ทรมานจากอาการเจ็บป่วยเกี่ยวกับโรคหมอนรองกระดูกสันหลังทับเส้นประสาท รวมทั้งอาการหรือโรคเกี่ยวกับกล้ามเนื้อ กระดูก เอ็น และระบบประสาท จากการรักษาผู้ป่วยรายแรกในปี พ.ศ. 2527 เป็นผลสำเร็จ กิตติศัพท์ของหมอพื้นบ้านใจบุญแห่งอำเภอนาหม่อมก็ได้รับการบอกเล่าปากต่อปาก มีสถิติผู้มารักษา 3 ปีแรก (พ.ศ. 2527-2530) เฉลี่ยราว 1-5 คนต่อวัน แล้วเพิ่มขึ้นเป็น 10-20 คนต่อวัน ในช่วง 10 ปีต่อมา (พ.ศ. 2531-2542) กระทั่งปี พ.ศ. 2543 เป็นต้นมาจำนวนผู้ป่วยมารักษามากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งในชุมชน และจากพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ

พ่อหมอประวิทย์ แก้วทอง เกิดเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2492 ที่อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา เป็นบุตรนายเชื่อง นางอ่อน แก้วทอง เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนวัดแม่เปี้ยะ ตำบลคลองหวัง อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา มีลูกและตาเป็นหมอยาพื้นบ้านมีอาชีพทำสวนยาง สวนมะพร้าว ทำนา และเลี้ยงสัตว์ จนอายุ 31 ปี ล้มป่วยด้วยอาการปวดข้อทุกข้อ เข้าบวมจนเดินไม่ได้ รักษาในโรงพยาบาลนานกว่า 1 ปี ไม่หาย จึงหันไปพึ่งหมอพื้นบ้านหลายคนก็ไม่ได้ผลดี จนได้ไปรักษากับครูหมอเพ็ญ ศรีแก้วเขียว จึงหาย และเกิดศรัทธา ขอฝากตัวเป็นศิษย์ ซึ่งครูเพ็ญได้ทดสอบพื้นฐานความรู้โดยให้ปริศนาไปแก้ เมื่อพ่อหมอประวิทย์แก้ปริศนาได้จึงรับเป็นศิษย์ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ โดยใช้เวลาเรียนรู้หนึ่งปี หลังจากนั้นพ่อหมอประวิทย์ได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากครูหมอสินวล จากตำราของหลวงปู่ศุข วัดปาก

คลองมะขามเฒ่า จังหวัดชัยนาท ตำราพ่อท่านทอง วัดคลองแห จังหวัดสงขลา เป็นต้น นอกเหนือจากความรู้ที่ได้จากลุง ตา พระครูแสน โสมาโส และตำรา “ไม้เทศเมืองไทย” ของหมอเสี้ยม พงษ์บุญรอด

หลังจากศึกษาหาความรู้จนมั่นใจพอสมควรแล้ว พ่อหมอประวิทย์ได้เริ่มทำการรักษาคนเจ็บป่วยที่มาหา เริ่มจากคนในครอบครัว ญาติพี่น้อง จนกระทั่งอายุได้ 35 ปี จึงรับรักษาบุคคลภายนอก โรคหรืออาการที่รักษาส่วนมาก ได้แก่ โรคหมอนรองกระดูกทับเส้นประสาท อัมพฤกษ์ อัมพาต เส้นเอ็นพลิก เส้นเอ็นฉีก สะบ้าจม ไหล่ติด ปวดเข่า ต่อมาก็รักษาโรคกระดูกสันหลังค่อม โดยคิดค่าบูชาครูเป็นเงิน 112 บาท พร้อมดอกไม้ ธูป เทียน ครั้งเดียวจนกว่าจะหาย

พ่อหมอประวิทย์มีความรู้ความชำนาญที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และมีความตั้งใจช่วยเหลือในการดูแลรักษาอย่างเอาใจใส่ คนเจ็บคนป่วยจำนวนมากหายจากโรคและอาการที่ทุกข์ทรมาน ทำให้มีคนนิยมมารับการรักษาจากวันละคนสองคน เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนเฉลี่ยราวเดือนละ 1,500 คน อีกทั้งได้รับการยอมรับจากสถานบริการสาธารณสุขและสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา นอกจากนั้นแล้วมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ยอมรับบทบาทและความรู้ภูมิปัญญาการดูแลรักษาของพ่อหมอประวิทย์ เชิญไปเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับนักศึกษาแพทย์แผนไทย มีการรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาและให้มีการศึกษาวิจัยปี 2564 มีผลงานการศึกษาจำนวนเกือบ 20 เรื่อง¹

¹สิริพร จารุกิตต์สกุล. (2564). ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านภาคใต้ หมอประวิทย์ แก้วทอง เล่มที่ 1 : โรคหมอนรองกระดูกสันหลังส่วนเอวทับเส้นประสาท. สงขลา: คณะการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

รูปแบบการรักษาและคำรักษาพยาบาล

ผู้ป่วยที่มารับการรักษาคั้งแรกจะต้องทำพิธีการตั้งครู คือ การเชิญครูบาอาจารย์มารักษา เพื่อแสดงความเคารพต่อครู ประกอบด้วย หมากพลู 5 คำ เทียน 1 เล่ม ดอกไม้ และเงินจำนวน 112 บาท นำมาจัดใส่ขันครูด้วยตัวเอง โดยให้ใบปลูหงาย เป็นความเชื่อว่า หาย หมายถึง หาย หลังจากนั้นจะไม่เรียกเก็บค่ารักษาใด ๆ จากผู้ป่วย ไม่ว่าจะมารักษาที่ครั้งก็ไม่เก็บเงินอีกเลย โดยส่วนใหญ่ผู้ป่วยที่เคยได้รับการรักษาจนหาย ก็จะนำเงินและข้าวของมามอบให้ในพิธีวันไหว้ครูประจำปีในทุก ๆ ปี ณ บ้านหมอประวิทย์ แก้วทอง ซึ่งจัดขึ้นในวันพฤหัสบดีที่ 1 ของเดือน 6 (ตามปฏิทินจันทรคติไทย) พิธีไหว้ครูนี้เป็นพิธีที่ได้รับการสืบทอดมาจากหมอเพ็ญ ศรีแก้วเขียว เพื่อแสดงความเคารพต่อครูบาอาจารย์ และตัดโรค ภัยไม่ให้กลับมาเป็นซ้ำ นอกจากนี้มีการใช้กรรมวิธีการนวดบำบัดแล้ว พ่อหมอประวิทย์ยังใช้รูปแบบการรักษาด้วยยาสมุนไพร มี 4 ตำรับ ได้แก่ ตำรับยาที่ช่วยในการขับถ่าย ช่วยบำรุงและแต่งเส้นหรือกล้ามเนื้อ ช่วยบำรุงสมอง และช่วยปรับธาตุให้สมดุล โดยจะรับประทานก่อนอาหาร กลุ่มโรคที่มีผู้ป่วยรองลงมา คือ โรคเรื้อรัง เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง เป็นต้น ส่วนรูปแบบยาที่ใช้มี 4 แบบคือ ยาต้มกิน ยาประคบ ยาพอก และยาต้มอาบ หากเป็นยาต้มกิน ซึ่งเป็นรูปแบบยาที่ใช้มากที่สุด พ่อหมอประวิทย์จะจดตำรับยาให้กับผู้ป่วยไปจัดหาจัดซื้อเองภายนอก แล้วนำกลับมาให้พ่อหมอตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของตำรับยาและทำพิธีปลุกเสกยา ก่อนให้ผู้ป่วยนำไปต้มกินต่อไป แต่ถ้ายาเป็นรูปแบบอื่น ได้แก่ ยาประคบ ยาพอกและยาต้มอาบ พ่อหมอประวิทย์จะใช้สมุนไพรสดเป็นส่วน

ประกอบหลัก โดยท่านจะอนุเคราะห์จัดทำให้จากป่าใกล้บ้านท่านเอง แต่หากสมณไพรบางตัวหาไม่ได้ ท่านจะบอกให้ญาติผู้ช่วยช่วยหาเพิ่มเติมให้

การถ่ายทอดองค์ความรู้ของพ่อหมอประวิทย์

การถ่ายทอดองค์ความรู้จะต้องผ่านการยกครูมอบตัวเป็นศิษย์ก่อน เพื่อเป็นการแสดงความเคารพและบูชาครูผู้ให้ความรู้ และเป็นการให้ครูมาคุ้มครองตัวศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดวิชา โดยผู้ที่ต้องการเรียนต้องเป็นผู้ที่มีความสนใจและตั้งใจจริง โดยนำหมากพลู 9 คำ เทียน 1 เล่ม รูป 9 ดอก และเงินจำนวน 112 บาท มามอบให้พ่อหมอประวิทย์ จากนั้นพ่อหมอจะประกอบพิธีกรรมที่เรียกว่า ยกครู เพื่อขอและบอกกล่าวต่อครูในการรับมอบตัวศิษย์ จึงสามารถถ่ายทอดวิชาให้ศิษย์ได้

หลังจากพิธีกรรมยกครู พ่อหมอประวิทย์จะสอนวิชาการแพทย์พื้นบ้านให้กับลูกศิษย์ ตามขั้นตอนดังนี้

1) การสังเกต พ่อหมอประวิทย์จะให้ลูกศิษย์สังเกต จดจำ จดบันทึกขณะที่กำลังทำการรักษา ใช้เวลา 1 สัปดาห์

2) สอนความรู้เชิงทฤษฎี พ่อหมอประวิทย์จะให้เรียนกับผู้ป่วยจริง โดยการหาสาเหตุ จับชีพจร ตรวจโรค วิธีการนวดจับเส้น หัดเขียนใบสั่งยา โดยทดลองผ่านคำชี้แนะของพ่อหมอประวิทย์ เพื่อให้ผู้เรียนลองฝึกทดลองถูก เกิดความชำนาญและสามารถรักษาผู้ป่วยได้

3) ลงมือปฏิบัติ พ่อหมอประวิทย์จะให้ลูกศิษย์เริ่มลงมือรักษาจริงกับผู้ป่วยรายเก่าที่ผ่านการรักษา

จากพ่อหมอจนอาการดีขึ้นแล้ว โดยให้หนึ่งสังเกตการรักษาอย่างใกล้ชิดและฝึกปฏิบัติร่วมด้วย เน้นย้ำให้สอบถามผู้ป่วยว่าจะให้หมวดตรงจุดหรือไม่

4) การผูกผ้าขาวม้า : สัญลักษณ์ศิษย์มีครูผู้สำเร็จวิชา

ศิษย์ที่ได้รับการผูกผ้าขาวม้า ต้องเป็นผู้ที่ครูหมอประวิทย์สังเกตแล้วว่ามีความสามารถ 3 ประการ ได้แก่ ตรวจโรคได้ นวดรักษาเรียกเส้นเรียกเอ็นได้ และจ่ายยาได้ โดยครูหมอประวิทย์จะเป็นผู้ผูกให้ลูกศิษย์ เพื่อเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกว่าได้รับการถ่ายทอดความรู้จากครูหมอประวิทย์มาแล้วระดับหนึ่ง

ข้อปฏิบัติของลูกศิษย์เมื่อได้รับการผูกผ้าขาวม้า ได้แก่

- 1) รักษาศีล 5 เสมอ
- 2) ไม่แบ่งชนชั้นผู้ป่วย ไม่เห็นแก่เงินทอง
- 3) วางตัวเหมาะสม ไม่ผิดลูกผิดเมียผู้อื่น
- 4) นั่งรับประทานอาหารให้นั่งเรียบร้อย
- 5) สวดมนต์ก่อนเริ่มรักษาผู้ป่วย กรวดน้ำแบบยาว ภายหลังการรักษาเสร็จ
- 6) ก่อนรักษาผู้ป่วยตอนเช้า ให้จุดธูป 5 ดอก หมายถึง การบูชาคุณ 5 ประการคือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พ่อแม่ และครูอาจารย์

โรคหมอนรองกระดูกสันหลังส่วนเอวทับเส้นประสาท : ภูมิปัญญาการรักษาหมอนรองกระดูกสันหลังส่วนเอวทับเส้นประสาท

ผู้ป่วยเมื่อมาถึงบ้านหมอประวิทย์ จะต้องมาลงชื่อบนกระดานก่อน ผู้ป่วยรายใหม่หรือที่มารักษาคั้งแรกจะกรอกประวัติลงในสมุดเวชระเบียน ก่อนเริ่มทำการรักษาโรค ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน

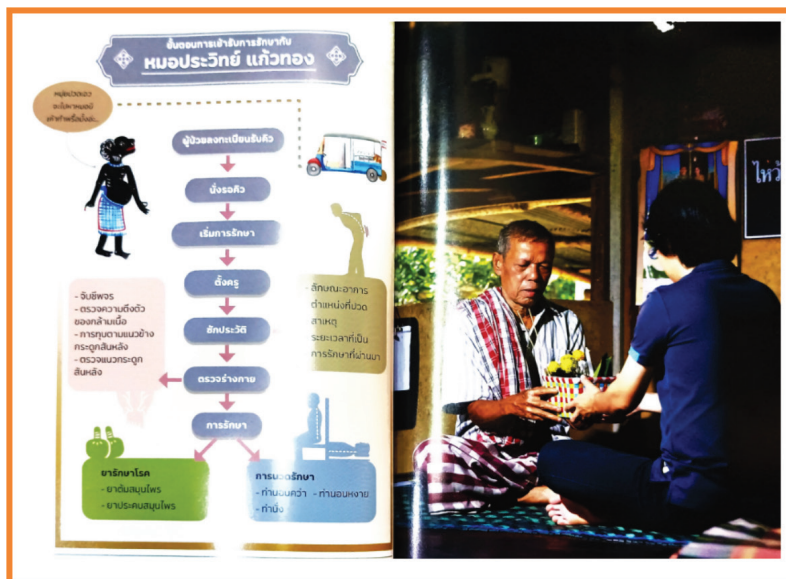

Figure 1 Admission procedures

ขั้นตอนที่ 1 การตั้งครุ

การตั้งครุ คือ การเชิญครูบาอาจารย์มารักษา เพื่อแสดงความเคารพต่อครู ประกอบด้วย หมากพลู 5 คำ เทียน 1 เล่ม ดอกไม้ และเงินจำนวน 112 บาท นำมาจัดใส่ขันครูด้วยตัวเอง โดยให้ใบพลูหงาย เป็นความเชื่อว่า หงาย หมายถึง หาย

ขั้นตอนที่ 2 การซักประวัติ

ตำแหน่งที่ปวด จะเป็นบริเวณเอว และมีอาการร่วม ได้แก่ ปวดหลังร้าวลงขา ลงสะโพก หรืออาจจะมีอาการชาขา ชานิ้วเท้า และอ่อนแรงร่วมด้วย ส่วนใหญ่ผู้ป่วยที่มารักษามักมีสาเหตุมาจากการยกของหนัก หากมีอาการปวดเอวอย่างเดียว อาจไม่ใช่โรคหมอนรองกระดูกสันหลังส่วนเอวทับเส้นประสาท

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจร่างกาย

(1) การตรวจชีพจร 4 ตำแหน่ง

Figure 2 Pulse position

(2) การตรวจความตึงของกล้ามเนื้อหลัง ผู้ป่วยยืดขา 2 ข้าง ก้มแตะปลายเท้า

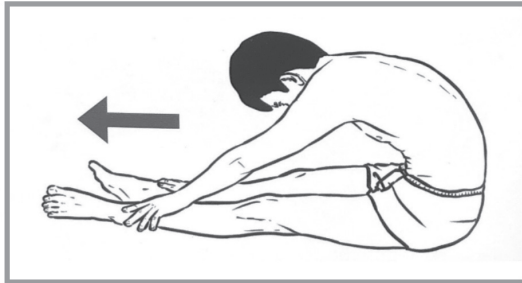

Figure 3 How to examine back muscle tension

(3) การตรวจแนวกระดูกสันหลัง ให้ผู้ป่วยนอนคว่ำ หมอประวิทย์จะใช้นิ้วโป้งแตะน้ำมันเล็กน้อย และตรวจดูลักษณะการคด เอียง นูน จม ของกระดูกสันหลัง หากพบตำแหน่งผิดปกติ จะสอบถามว่ามีอาการดังกล่าวหรือไม่ เพื่อยืนยันตำแหน่งที่ผู้ป่วยมีอาการให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

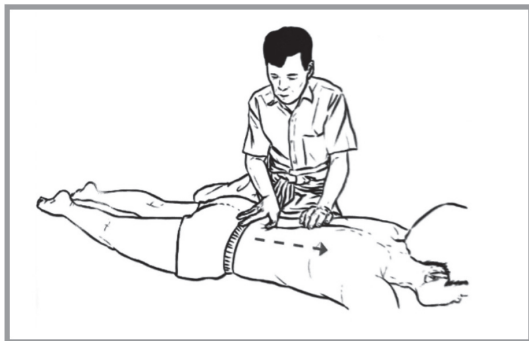

Figure 4 How to examine the spine

(4) การทุบข้างกระดูกสันหลัง ให้ผู้ป่วยนอนคว่ำ หมอประวิทย์จะกำหมัดหลวม ๆ ทุบด้วยน้ำหนักปานกลางบริเวณที่สงสัยว่ามีโรค และจะสอบถามขณะทุบว่ามีอาการเสียวร้าวลงขาหรือไม่

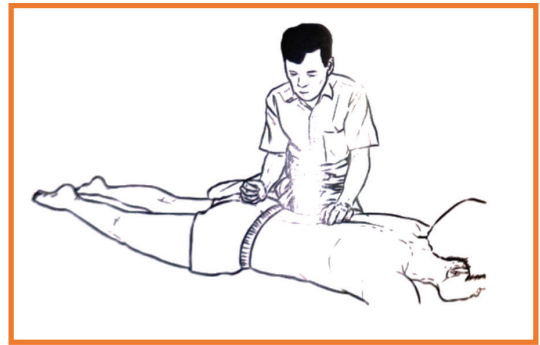

Figure 5 How to smash the spine

(5) การกดหาตำแหน่งปวด ให้ผู้ป่วยนอนคว่ำ หมอประวิทย์จะใช้นิ้วกดตำแหน่งต่าง ๆ และจะสอบถามความรู้สึกว่าตำแหน่งใดที่กดแล้วมีอาการปวด แสดงว่ามีลมติดขัดในเส้น จะเน้นกดบริเวณนั้นเพื่อกระจายลม

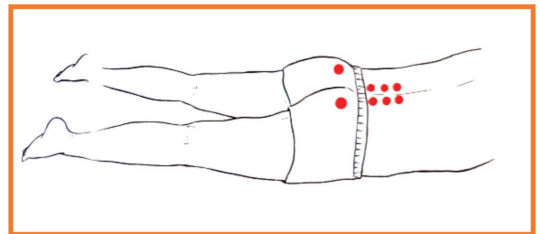
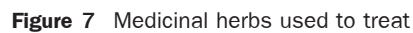

Figure 6 Position used to press for pain points

ขั้นตอนที่ 4 การบำบัดรักษา

(1) การนวดรักษา ได้แก่ การกดคลึง การกดรีด การกดสะกิด การกดตืด และการกดจุด โดยการนวดจะประกอบไปด้วย ท่านอนคว่ำ ท่านอนหงาย และท่านั่ง

(2) ตำรับยาสมุนไพร ใช้เพื่อลดอาการปวดบวมของเส้นที่ถูกกดทับ รวมทั้งช่วยปรับสมดุลของธาตุภายใน โดยมีตำรับยาสมุนไพรใช้ภายใน (ยาตำสมุนไพรร) 4 ตำรับ และตำรับยาใช้ภายนอก (ยาประคบเส้น) 1 ตำรับ

1. ห้ามยกของหนัก
2. ควรรักษาต่อเนื่อง อย่างน้อยสัปดาห์ละ 3
3. รับประทานยาและประคบยา ตามคำแนะนำ

เมอประวิทย์

4. แนะนำให้ว่ายน้ำ

ข้อมูลและภาพของพ่อหมอบระวิทย์ แก้วทอง
ส่วนหนึ่งในบทความนี้ จาก สิริพร จารุกิตต์สกุล.
(2564). ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านภาคใต้ หมอ
บระวิทย์ แก้วทอง เล่มที่ 1 : โรคหมอนรองกระดูก
สันหลังส่วนเอวทับเส้นประสาท. สงขลา: คณะการ
แพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.